

MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI.

Sotivoldiyeva Barno Odiljon qizi
Toshkent Kimyo Xalqaro universiteti
Namangan filiali talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston sharoitida mahalliy budjet daromadlarini oshirishning innovatsion yo'llari, raqamlashtirish, sun'iy intellekt va davlat xususiy sherikchilik (DXSH) mexanizmlari orqali daromadlarni barqaror oshirish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Hududlarda fiskal mustaqilligini kuchaytirish bo'yicha Prezident SHavkat Mirziyoyevning strategik g'oyalari asosida amaliy takliflar kiritilgan. Mahalliy obligatsiyalar, kadastr resurslarini raqamlashtirish va elektron to'lov tizimlari samaradorligi o'rganilgan

Kalit so'zlar: Mahalliy budjet, fiskal barqarorlik, raqamli soliq boshqaruvi, DXSH, mahalliy obligatsiyalar, soliq bazasi, innovatsion usullar, hududiy daromarlar.

Аннотация: В статье рассмотрены инновационные методы увеличения доходов местного бюджета в условиях Узбекистана, включая цифровизацию, использование искусственного интеллекта и государственно-частное партнёрство для устойчивого роста доходов. На основе стратегических идей Президента Ш. Мирзиёева предложены практические рекомендации. Проанализирована эффективность муниципальных облигаций, цифровизации кадастровых данных и электронных платежей.

Ключевые слова: Местный бюджет, фискальная устойчивость цифровое налоговое управление, ГЧП, муниципальные облигации, налоговая база, инновационные методы.

Annotation: This article explores innovative approaches to increasing local budget revenues in Uzbekistan, focusing on digitalization, artificial intelligence, and public-private partnerships to ensure sustainable revenue growth. Based on President Shavkat Mirziyoyev's strategic vision, practical recommendations are provided. The

effectiveness of municipal bonds, cadaster digitalization, and e-payment systems is analyzed.

Keywords: local budget, fiscal sustainability, digital tax management, PPP, municipal bonds, tax base, innovative methods, regional revenues.

Kirish: Mahalliy budjetlar hududlarning iqtisodiy barqarorligi va ijtimoiy rivojlanishning poydevori hisoblanadi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning: “Hududlar o’zini o’zi ta’minlaydigan darajada mustaqil bo’lishi kerak, shunda butun mamlakat iqtisodiyoti mustahkam bo’ladi”, degan, fikrlari mahalliy daromani oshirish va budjet resurslarini barqaror shaklantirish zaruratini ko’rsatadi.

Hozirgu kunda mahalliy budjet tushumlari yetarli darajada emas, shuning uchun hududlarni moliyaviy mustaqilligini kuchaytirish uchun innovatsion, raqamlashtirilgan va samarali usullarni joriy etish dolzarb masala hisoblanadi. Prezidentimizni yana bir fikrlaricha: “Mahalliy budjetlar mustahkam bo’lsa, hududlar rivojlanadi, xalq farovon bo’ladi”.

Shu sababli maqolada mahalliy budjet daromadlarini oshirishning zamonaviy mexanizmlar, xalqaro tajriba va O’zbekiston sharoitida joriy etish bo’yicha takliflar keltirilgan.

Asosiy qism:

Mahalliy budjet daromadlarining hozirgi holati.

Mahalliy budjet asosan: soliq tushumlari (yrr, mol-mulk, turizm solig’i), davlat budjetidan ajratmalar, jarimalar va davlat bojlari hisobidan shakllanadi. Hozirgi muammolar: soliq bazasi torligi, yer va mulk ob’yektlari ro’yxatini to’liq emasligi, soliq intizomining pastligi va noformal iqtisodiyotni yuqoriligi.

Zamonaviy usullar orqali daromadlarni oshirish.

1. Raqamli soliq boshqaruvi va AI

- Soliq to’lovchilarni onlayn monitoring qilish
- Real vaqt tizimi orqali kiritilgan tushumlarni nazorati
- Sun’iy intellekt yordamida risk guruhidagi sub’ektlarni aniqlash
- Big data asosida budjet prognozi

2. Yer va mulk resurslarini raamlashtirish.

- Aqlli kadastr tizimi
- Bo'sh va foydalanilmayotgan ob'ektlarni elektron aukcion orqali ijaraga berish
- Soliq qiymatini bozor narxiga moslashtirish

3. Mahalliy obligatsiyalar.

- Hudud infratuzilmasini moliyalashtirish
- Kommunal xizmatlar modernizatsiyasi
- Shahar, tuman va qishloq daromadlaarini oshirish

4. Davlat-xususiy sherikchilik (DXSH)

- Bozorlar, transport, chiqindilarni qayta ishlash loyihalari
- Xizmat sifatini oshirish va qo'shimcha daromad yaratish

5. Soliq bazasini kengaytirish

- Yangi tadbirkorlik sub'yektlarini ro'yxatga olish
- Turizm va xizmat ko'rsatish sektoridan tushumlarni oshirish

Xalqaro tajriba va O'zbekiston sharoitida joriy etish takliflari

- Janubiy Koreya: Smart Tax va AI monitoring
- Turkiya: Turizm solig'I va mahalliy daromadlarni oshirish modeli
- Estoniya: To'liq raqamlashtirilgan soliq tizimi

O'zbekiston uchun takliflar:

1. "Smart Budget" platformasini yaratish
2. Mahalliy turizm solig'ini joriy etish
3. Yer va mulk ob'yektlarini raqamlashtirish
4. Noformal iqtisodiyotni raqamlashtirish bo'yicha rag'batlar
5. DXSH loyihalarini hududlarda kengaytirish

Eng samarali yo'nalishlar hisoblanadi.

Xulosa: Mahalliy budget daromadlarini oshirish hududlarni iqtisodiy mustaqilligi va barqaror rivojlanishnin asosiy omilidir. Zamonaviy yondashuvlar – raqamlashtirish, AI, DXSh, mahalliy obligatsiyalar – mahalliy moliya tizimini barqarorligini ta'minlaydi. Raqamli boshqaruv platformalri, elektron monitoring, geografik axborot tizimlari, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, ochiq ma'lumotlar tizimi mahalliy daromadlar bazasini kengaytirishda muhim omildir. Hududlarni iqtisodiy salohiyatini to'liq ishga solish, yangi investitsiyalarni jalb qilish, ko'chmas mulk, yer va infratuzilma obyektlaridan oqilona foydalanish mahalliy daromadlarni barqaror oshirishga xizmat qiladi. Prezidentimizni strategik fikrlari: "Hududlar kuchli bo'lsa, mamlakat kuchli bo'ladi", bu hududiy daromadlarni oshirish zaruratini yana bir bor tasdiqlaydi.

Takliflar:

1. Mahalliy soliq boshqaruvuni to'liq raqamlashtirish.
2. Yer va mulk resurslarini 100% inventarizatsiya qilish.
3. Hududiy obligatsiyalarni chiqarish tajribasini kengaytirish.
4. DXSh loyihalarini mahalliy darajada rivojlantirish.
5. Soliq tushumlarini prognoz qilish uchun AI modeli yaratish.
6. Hududiy xizmatlardan qo'shimcha daromad olish manbalarini jalb qilish.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston respublikasi Prezidentining Farmonlari va qarorlari (2020-2025)
2. Budget kodeksi, 2024-y
3. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi hisobotlari
4. J.Patalov – "Mahalliy budgetlar daromadlarini oshirish va boshqaruv samaradorligini ta'minlash" (Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot) 2025.02.07.
5. D.Uskenbayeva – "Hududlar ijimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlashda mahalliy budgetlar barqarorligini oshirish masalala" (Science and Education) 2023.09.24
6. O'zbekiston respublikasi soliq kodeksi – lex.uz

7. Soliq.uz – davlat soliq qo'mitasini rasmiy sayti
8. “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi
9. [https://uz](https://uz.wikipedia.org) Wikipedia.org